

UJ

2007 tavasz – nyár

hegyvidék

IRODALOM, HONISMERET

ABLONCZY LÁSZLÓ • ÁFRA JÁNOS •
 ARANY LAJOS • BÉRES GYULA •
 BITSKEY ISTVÁN • BOBORY ZOLTÁN
 • BRENYÓ JÓZSEF • BUDINSZKI
 ISTVÁN • CSEH KÁROLY • CSÓÓRI
 SÁNDOR • CS. VARGA ISTVÁN •
 S. A. DOINAŞ • FALUSI MÁRTON •
 FECSKE CSABA • F. SZAKÁL SÁNDOR
 • GERLICZKI ANDRÁS • GÖRÖMBEI
 ANDRÁS • HATÁR GYŐZŐ • JÁKI
 SÁNDOR TEODÓZ • JÁNOS ISTVÁN •
 JÁNOSI ZOLTÁN • KALÓ BÉLA •
 KARÁDI ZSOLT • KOCSIS CSABA •
 KORPA TAMÁS • KÖDÖBÖCZ GÁBOR
 • LÁSZLÓFFY CSABA • MÁRIÁS
 JÓZSEF • MEZEY KATALIN • NAGY
 BALÁZS • NAGY GÁSPÁR • NAGY
 ZSUKA • PAPP GÉZA • SARUSI
 MIHÁLY • SERFÓZÓ SIMON •
 SZEPES ERIKA • SIMON ZOLTÁN •
 TOLDI ÉVA • VISKY ZOLT •
 VERLING MERCÉDESZ

Mit keress még itt?

Kérdetel, s akkor nem választam
Neked, Ensretem, Augustinusom,
Csak magamban megrögtam
Valamit: — véletlenül tudom,

Hogy mit, bár emlékezetem
Rövidül, mint térdeltem: a magat,
Anogy hívni magányukban az hó
Vetítvárszón vibráló főt-le j'nek.

Er itt a kerentet, kies, Földesen tét,
Rajta nekem, milliárd lassú-ling-pokol,
Türetet úgy ottan, mint oronyomat,
Mennék - maradék is, habot nem tudom.

Kédeve, legelőbb még egyet,
Ensretem, Augustinusom!

Meggy Gyöngy

Új Hegyvidék

IRODALOM, HONISMERET

2007. 1-2. SZÁM • TAVASZ – NYÁR

Lapunk fővédnökei:
GÁL SÁNDOR és SERFŐZŐ SIMON

Főszerkesztő:
HADOBÁS SÁNDOR

Főszerkesztő-helyettes:
MIHÁLYI MOLNÁR LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:
BALAJTHY ÁGNES, CSANÁLOSSI BÉLA, CS. VARGA ISTVÁN,
FECSKE CSABA, HADOBÁS PÁL, JÁNOSI ZOLTÁN, KALÓ BÉLA,
SIMON ZOLTÁN

Főmunkatárs:
KORPA TAMÁS

Borítóterv:
SERES TAMÁS

A borítón:
Gvadányi József (1725, Rudabánya – 1801, Szokolca) író arcképe.
(*J. Mansfeld rézmetszete, 1796.*)

ISSN 1788-5329

A szerkesztőség címe:
Új Hegyvidék Szerkesztősége
3752 Szendrő, Ady Endre u 27.
Tel.: 20/211-4704, 30/451-2375
e-mail: hegyvidek.szerk@gmail.com

A főszerkesztő címe:
3733 Rudabánya, Ady Endre u. 32.
Tel.: 20/211-4704

Lapunk az Interneten is olvasható:
www.szendroivar.tk

Nyomdai munkák: Z-Press Kiadó és Nyomda Kft., Miskolc. F. v.: Kása Béla

TARTALOM

Szépirodalom

<i>Lászlóffy Csaba</i> : Rekviem harminc év után	5
<i>Serfőző Simon</i> verse	16
<i>Stefan Aug. Doinaş</i> versei	18
<i>Mezey Katalin</i> versei	20
<i>Fecske Csaba</i> versei	22
<i>Sarusi Mihály</i> : Erzsébetvárosi őszi	24
<i>Falusi Márton</i> versei	27
<i>F. Szakál Sándor</i> verse	30
<i>Kocsis Csaba</i> : Nem oda, ide Buda! (novella)	31
<i>Visky Zsolt</i> versei	36
<i>Korpa Tamás</i> versei	37
<i>Cseh Károly</i> versei	39
<i>Kaló Béla</i> : Húsvéti triptichon. Széljegyzet Cseh Károly Három verséhez	40
<i>Áfra János</i> verse	42
<i>Határ Győző</i> : A minipalota (részlet)	44
<i>Brenyó József – Verling Mercedesz</i> : Okok és okozatok	46

Sütő András emlékezete

<i>Toldi Éva</i> : „Örzeni kincses temetőket”. Sütő Andrásra emlékezik Csoóri Sándor, Görömbei András és Ablonczy László	51
---	----

Nagy Gáspár emlékezete

<i>Lászlóffy Csaba</i> : Az áldozatok (vers)	59
<i>Bobory Zoltán</i> : <i>Az utat, az utat ne eNGedjétek feledNI! (vers)</i>	60
<i>János József</i> utolsó levele Nagy Gáspárnak	61
<i>Köddöböcz Gábor</i> : „Fényből s gondból egyberostált ember-vándor”. Nagy Gáspár Kányádi-élménye	62
<i>Nagy Zsuka</i> : Nagy I	65
<i>János István</i> : Nagy Gáspár-konferencia Nyíregyházán	67
<i>Gerliczki András</i> : Párhuzamos koporsók – párhuzamos életek. Egy Nagy Gáspár-ciklusról	69
<i>Karádi Zsolt</i> : „A síri ködben kövek zuhognak.” Nagy Gáspár és a Zónaidő	74
<i>Nagy Balázs</i> : Biblikus motívumkör Nagy Gáspár költészetében	80

Esszék – Tanulmányok

<i>Bitskey István</i> : Királylány, örgrófné, szenvedők istápolója. (Emlékezés Szent Erzsébetre, Sárospatak szülőttére)	86
--	----

<i>Szepes Erika</i> : „...a metrum tajtékos taraján...” Az Aquincumi Költőversenyéről	91
<i>Arany Lajos</i> : Az árulkodó nyelv. Janus Pannonius erotikus epigrammáiról	108
<i>Cs. Varga István</i> : Előljáró szavak Gál Elemér Héthavas című regényéről	119
<i>Simon Zoltán</i> : „Erdélyiség” napjainkban, a kulturális antropológiai érdeklődés vonzatában	126
<i>Jáki Sándor Teodóz OSB</i> : Fölnézünk Kárpátaljára (2007)	135

Honismeret

<i>Budinszki István</i> : Egy elfeledett tény: Szendrő, mint Gömör vármegye székhelye	138
<i>Papp Géza</i> : A titkok az Úréi	144
<i>Béres Gyula</i> : A hidvérgardói léleképítő. Mester Károly plébános élete és munkássága	149

Köszöntő

<i>Jánosi Zoltán</i> : Kabdebő Lóránt virágzó udvara	159
--	-----

Szemle – Kritika

<i>Kaló Béla</i> : Itt áll, másképp nem tehet. Cum honore Cs. Varga István....	161
<i>Máriás József</i> : Bánffy Miklós világa	163
<i>Kaló Béla</i> : A gyönyörűséges szegénység életképei. Sertőző Simon: Varjúleveles.....	166
E számunk szerzői	168

***Lapunk a Magyar Írószövetség Észak-Magyarországi Csoportjának
pártfogásával jelenik meg.***

Támogatóink:

BORSOD–ABAÚJ–ZEMPLÉN MEGYEI BÁNYÁSZATTÖRTÉNETI MÚZEUM,
RUDABÁNYA • ÉRC- ÉS ÁSVÁNYBÁNYÁSZATI MÚZEUM ALAPÍTVÁNY,
RUDABÁNYA – BOZA ISTVÁN, a kuratórium elnöke • SZENDRŐ VÁROS
ÖNKORMÁNYZATA – SZANISZLÓ JÁNOS polgármester • SZENDRŐ ÉS VIDÉKE
TAKARÉKSZÖVETKEZET – PETRÓ JÁNOSNÉ elnök asszony • VÁROSI
KÖNYVTÁR, MŰVELŐDÉSI HÁZ ÉS MÚZEUM, EDELÉNY – HADOBÁS PÁL
igazgató • VÁROSSZÉPÍTŐ ÉS IFJÚSÁGI ALAPÍTVÁNY (VIASZ), SZENDRŐ

Az Új Hegyvidék terjesztését a szerkesztőség végzi.

REKVIEM HARMINC ÉV UTÁN

**„Ne gyertek a közelembe”!
(Végül megint apám)**

LÁSZLÓFFY CSABA

Akkor is ősz volt. Must, musicák, szabadság ingere... Mennyire volt érezhető a külső kényszer?

Semmi sem volt a megszokott helyén; legfeljebb egy-egy nagy szilva. Siettel leszakítani, mielőtt eléd pottyant volna. Beleharaptál. A ráncosabb még edesebb volt. Nagyanyád kötényének lehetett ilyen jó íze.

Apád az elsötétített szobában fekszik; könnyezik a szeme. Ilyen álmosító délután minden eszébe jut. A felfokozott érzéseket mennyiben örökölted vajon? Sokáig nem tudta, nem hitte, hogy ennyire különc leszel. (Most utólag az időbeosztásodat szereted s a szenvedélyes túlzásaidat rühelled benne. Már nem kell figyelmeztetned magad, hogy: vigyázz, nehogy valami marhasággal állj elő!)

Akkoriban napokon át nem beszéltek egymással, jóformán alig találkoztatok. Megszállottan szervezett, agitált, értekezett. Hiába nevelték bele az ellenségképzetet, karriérista kollégái, mihelyt megtehették, végiggázoltak rajta. Bódultan járt-kelt a házban, mint egy csalódott Szent Ferenc; persze, sohasem részegen, csak a külső erőszak lüktető erejétől elbódított elmével, mint a világháború utolsó évében a gyújtóbomba láttán felhördülő mészáros a szomszédotokban. Másnaposnak azelőtt nem láttad. Nem áldogált a söntéspultnál soha, ki nem állhatta „az olcsó skalpvadászok hengegéseit”. A böllérkéstől különben irtózott; ez az élesedő osztályharc kampányrohamai idején látszott meg rajta főleg. A nyirkos, tapadós szürkületben (nagyanyád épp azon a reggelen vágta le utolsó kókadozó jércéteket) megállt elbúcsúzni a kapuban, s te véletlenül meghallottad a sutto-gást, hogy: „Sok vért fognak kiontani, nemcsak a hegyekben bujkáló gyilkos banditákét”. „Már Marinka is gyanakszik, hogy gyanúsított”, jegyezte volt meg az aggszűz trafikos nőről anyád.

Ihol burzsuj flancol, parádézik; amott kulákzsugoriság sunyít. Az új erkölcs úttörői nem göncölődnek be a szabolcskamihály-szólamoktól, sem a l'art pour l'art imperialista hidegháborút kiszolgáló individualizmusától!

Volt, akiben a felgyülemlett keserűség a szülők önzésébe vagy feleség/férj származásába kapaszkodva torolta meg az új társadalmi berendezkedés primitív korlátozását. Mint

homokzsák húzta le valami a fejeket. „Telekiabáljátok a házat, hogy: az ellenség – már *tebenned is!*”... Ugyanazok az ősi ösztönök, ugyanaz az évezredes gyűlöletroham. A sovány menzakovsztra fogott test, és az indexre tett dalok hősi erényeket hazudó történelme. (Pedig a vak királyok közt is akadhat látnok. De az utókort vakság veri meg rendszerint.) „*Hol tetem van, törvény szerint odagyűlnek a sasok.*” Hogyan vethetne véget a nyomornak, a sorvadásnak maga a nyílt erőszak?

Húsod, önzésed a tús. Bünt vagy veszedelmet vállalni könnyebb?

A pirosbetűs ünnepnapokkal kacérokodó, üres szavak megbénították a falhéhr /a falhoz állított/ – tetszés szerint ki lehet tölteni – spicli szavával szabályozott gondolatot az agykéreg alatt. A lélek színhelyén önpusztítás... „Nyulat ölsz? Rókát? A Menny Fia rég / nincs Hszjen-jang-ban, s fut mint egy nyomorult!” A kormányzó hajtvadászatot rendez, *mert tábornok is egyben az uru/n/k...**** (Mikor még erekye rejtette az eretneket.) Ám a kisleány, aki valamikor a boldog rettegéshez ragaszkodott, az ifjúság legtitesebb pillanatában kész lett volna akár meghalni is (csak tudta volna, miért).

Lovagiasan eljánni, mikor mindenki lapul?!...

„Reggel kérvényt kell beadnom, sietek! De nem találok nadrágom, tollam, s a testemet se. Megint kikések...” Apád visszatérő álma ez.

Százszázalékos munkakáderek villámcsikázásai. „Az ellenséget elsöpörjük az utunkból!” A régivágású kollégák idegei nem hozhatók közös harmóniába a proletkult vívmányait elszántan propagálókéval...

Ideges kapkodó kölyök vagy. Apád «haladó gondolkodású értelmiségi», bár származása nem kifogástalan (a háború előtt készült névjegykártyáját a legbiztosabb apró darabokra összetépni). Politikai felkészültségével is baj van még; fokozott éberséggel szemmel tartják.

Szemrehányás, önsajnálát, hamis önbizalom, túlzott önállóságra törekvés – minden egymás ellen fordul. A megbízhatósági kampány – az operaténort képző tanfolyammal egyazon időben – szinte naponta szedi áldozatait. („Én elhajló?” Erőltetetten nevet; aztán: „Merre?”) A simulékony, óvatos alakok jó „káderyagnak” bizonyulnak. Hát még a kétkulacsosok.

Megsárgult, törött szélű fényképek (ami még nem látható rajtuk); a soha elő nem hívott párbeszéd... A tepsiben sült malé feledhetetlen térsztaillatához emlékezeted szintúgy különös, ma már groteszknak tetsző kijelentést társít: „*Mi lenne, ha Az ember tragédiája szereposztásában Lucifert egy kulákkal, zsiros gazdával helyettesítenénk?...*”

Az idő »rusztikus« zamatai! Itt a frissen szedett reggeli gyümölcs. Oltsd szomjadat, csillapítsd étvágyadat. Nem furcsa, hogy folyton hátranézel? Az égbolt most milyen tiszta, egyszerű. Céltalan, megfoghatatlan, igaz, mint a hit. Vagy csak a hajdani derű? Eliramlott hazug szövegek, hogy „Nincs többé magántulajdon!”; vagy: „A tudás fátylaja bevilágít minden pókhálós zugba!” Meg, hogy: „Nyitott könyv a világ.”

Még nem aláztad meg a testedet. Még nem hiszed, hogy a világ vesztőhely.

A gyermekkor biztonságá. Amikor még elragadtatva kószáltál, apádat hallgatva, a palatetőn!

* Demiáni Szent Péter középkori himnuszából.

** Tu Fu: A kormányzó téli vadászata.

Nyílt jósága sugárzott feléd, semmi sem volt benne a klánok fölényes titokzatosságából. Keskeny ösvényen vezetett kézen fogva a kiválasztottak birodalma felé.

Szenvedtél a romantikától, attól, amit elolvastál. Lámpalázad hányszor gúzsba kötött. Félült lelkedről dagadt szemhéjad árulkodott.

Később vakmerőn külön-utakon kerested a meredélyre (a sekély mélységekből) felszívító veszélyt, mint aki nem ismeri ki magát az Öregisten teremtményei között.

Féláloom, vagy inkább álmodozás? Női hangok, a szemed félig nyitva. Kedved volna belesni a hajdani kaszinó kivilágított ablakán, ahol nagyapád jókat mulatott volt (bár tudtad, hogy »nem illik leskelődni«). A sugdolózásból csak annyit lehetett kivenni, hogy nagyapád esténként kirúgott a hámból, nagy kártyás volt, és éjjel után járt haza; kis, veres bajuszához idegen pacsulillat ragadt, egyszer ügyetlenül egy csipkés szélű zsebkendőt is kihúzott a zsebéből. Mikor nagyanyád megelégelte és kitette a házból, felült a gyorsvonatra, a meg sem állt Bécsig... Az volt a „lökötőknek, kurvás kártyaspilereknek való világ"! Anyád akkor még pendelyben járt, egészen kicsike volt.

Anyád szemöldökrándulásai, az első lányideálok csípővonalai (más megközelítések). Mi állhat össze belőlük? A zavaros tudat; midőn még nem tudhattad, ki vagy. És mire vagy képes.

Könyvek, fotelok, dísznövények, poros színművek. A kiüresedő polgári élet. Kalap, kalucsni, ruhaakasztók, cipőkanál – nevetséges letűnt kellékek. Gyanús, pellengérré állított »kispolgári« gondolatok. A serdülo legártatlanabb álmainak fonala is mindegyre megszakad.

Most kinőtt konfekcióruhát vagy bőszárú pantallót viselő apád titokzatos, bizarr átala-kulását szeretnéd kitapogatni, akár a porckopásaidat.

Hogyan láthatott fűtött mennyet a jégveremben?

Hogyhogy nem vett erőt rajta idejében csalódás, undor, közöny?

Falusi kultúrotthon-avatás. „Fáradjanak be az elvtársak.” Mint egy üres csűr, ráadásul hideg volt. Az igazgató vörös orra, ragyás arca(!); még a vigyorgása is riasztónak tűnt. Idegesen, dideregve várakoztál, a tenyered mégis megizzadt. A helybéliek közben ilyene-ket mondtak: „Szanatóriumban volt gyógykezelésen.” „Nem bolondokháza volt az véletle-nül?” „Hát... ha azt vesszük, ma is becsiccentett. Hiábavaló volt neki az elvonókúra. Pöcegödörásásra alkalmasabb volna...”

Miután a kollektív társulás elnöke mindenkivel lekezelt, és mellén csillogó kítüntetése-kek helyet foglalt a díszasztalnál, az igazgató apádhoz fordult: „A tartományi kiküldött elvtársnak van-e valami előírása?” „Mire vonatkozólag?” „Hogy a beszédek után hogyan zajlódjék az ünnepség. Mi mozgósítottuk a pionírokat, megadtuk nekik a kérdéseket... Egytől egyig Sztálin-nyakkendős.” Apád nagy szemet meresztett a borgőzös kultúrház-igazgatóra, majd a sovány leánykákra s fiúcskákra, akiknek a nyakkendője selyemből volt, nem vászonból.

Mekkora a vágy a langyos szélben a nyihogva topogó, trappoló, szűrkeszűrő csikók után sóvárgó kölyökben? Tajtékos napok; gyönyörű verőfény. S közben a rokonság savanyúalma vigyora. Holott akkor már kezdtek hazaszállingózni az orosz fogságból az elveszettek hitt férfiak.

A rommá lőtt kúria udvarán az üres istállók előtt a tyúkokat hajkurászó eszement ör elmarasztaló, szűrös tekintete, hogy nem olvasol elég ateista brosrútát. Az ostobaság

kemény ostorcspásái alatt az öntudat láthatatlanul kiserkenő vére-verítéke: még mint zavarosan felbugyborékoló mustlé.

„Olyan akarok lenni, mint ő!”

Az a terepjáró apa hová lett hirtelen?... Akárcsak az a haját oldalra fésülő, kiebrudalt mesebeli várkissasszony, vagy abrakoló, istállótakarító napszámoslány(?)

Az elkövetkező években mind nagyobb álmokat és kiábrándulásokat kellett legyőznöd a magad erejéből.

Aztán csak az elárvult mező. Kiegett fű. Kiegett emlékek. A méltányosság hazug máza alatt összegubancolódott sorsfonalak: látszólag türelmesen kivárik, hogy az elmélet késéles fénye elmetssze őket.

A deres fenyvesből vakmerő kiáltások, a rögtönzött barakkalakásokból felszálló füst, s az éhes gyermekhorda elszántsága meg a szádba kényszerített meghajlított nyelvű alumíniumkanál okádék-ize.

Beásni magad az anyag – a múlt – belsejébe.

Minek élvezkedni az ósdiban. A tények hordaléka, ki tudja, milyen alakzatokba képezi magát. Minként ha egy tó fölötti ködös virradatban megpillanthatná valaki a jövőt?...

Egy elsesett párbeszéd: anyád és pár év múlva Izraelbe áttelepült barátnője közt. „Sokat dolgozik?” „Reggeltől estig gyűlésekre jár.” „Legalább megfizetik?” „Az egészségét félted.” „A káderlapja miatt aggódj inkább. Senkinek sincs a homlokára írva.”

A te agyadba is befészkelte magát a sejtetem, vagy tán a gyanakvás, hogy: *ezzel vajon nem ártok?* Apádnak, vagy magadnak. Mindegy, hogy van-e rá bármilyen indítéka a hatalmi szeszélynek. („Haszontalan lészel a pernyéhez.” A képzelt büntetés félelemmel tölt el.)

A valóság dolgainál sokkal érthetlenebbeknek tűnnek a rémképek.

Az eleve elrendelés. „A baj úgyis bekövetkezik.” Utólag átérezve-átvirrasztva: sokkal több a lehervasztó, szorongást kiváltó, szegyeteljes, gyűlöletes pillanat. Mihelyt a lelkesedésből az idő görbe tükre képmutatást produkál, a felfokozott képzelőerő sem segít.

A kérielhetetlen veszteségek minden vitát befagyasztanak.

Sűrű eső; beázik a cipő. Lehajtott fejjel felvonuló tömeg. Össze kell szedned minden erőd, hogy ne érezd azótt kutyának magad.

Az apa bajuszába rejtett, zavart mosollyal fogja fia kezét, meg sem fordul a fejében, hogy a gyermek eszeveszett képzelgéseiben az ünnepelőbe öltöztetett, rikító térre most mustosan fénylő, ragacsos fény zuhog. A közhelyek, a komor felhőkbe bekiabált jelszavak cseppet sem illenek össze a serdülő lélekben zajló káprázatos izgalommal. Az érzéki valóság s a nagyszülők szembogarán áttűnő táj összeaszalódott képei emberi képmutatásba csapnak át. Csak mélybe ne ránts on rontás! A boldogságra való szomjúság ott ég a szájpaddlásodon, az anyanyelv izgató rejtelmait ízlelnéd, mintegy megérezve, hogy a folyamat, melynek része lettél, nem köthető egyetlen (átmeneti) időponthoz...

Eső pötyörög... Párolog a finom krumplipaprikás...

*Farsang farka, tél utolja... Szilaj paripámon a tengert bejárom...****

*Az én fiatal Múzsám, mint egy most született pillangó a rózsák és tulipánok hímzett virágain...*****

*** Petőfi.

*Fogsz-e ostromot is állani a kísértések közt? ******

Nyulak rókák játszadoznak / De hó reme róma!...

Ha Isten akarja, a kapanyél is elsül...

Miután magadban kimondtad őket, hatásuk ott lebeg, gomolyog még a Hója felett a késő délutáni révületben is, s otthon az esti szobahomályban a passzív állótükör előtt serkentő forrásként, lázításra ösztönző erővel buzog.

Az apa mind óvatosabban figyel a fiát. Pedig a lázadásából olykor csak annyira telt, hogy elsírta magát. A vad elragadtatás percei váltakoznak a szeretetet valósággal kikövetelő természet bizonytalanságba ütköző tehetetlenségével. Elvont fogalmak körülírásán gyötörödsz, de a szavak, melyeket ki kellett volna hangosan mondani, még nem jutnak eszedbe.

A csendes, elhagyatott ház is zavaros ingereket váltott ki belőled. Jóllehet a család együtt töltött napjait akkoriban még beragyogta a gyöngédség. Egy-egy érzelmes – akárha légből kapott – költemény nem mindig szolgálta, nehezen kihámozható értelmével, a rájuk erőszakolt helyzet és életmód megértését.

A demagógia térhódítását nem lehet irrealitásként kezelni. A képtelenség, amely ma nevetésre ingerel – a „közröhej!” –, mely téged irtózáttal töltött el (a handabanda a májas hurkánál is véresebb találmány!), süketé és vakká tett több millió alattvalót.

A tengeri szörny örök meséje: addig hizlaljuk, míg felfal.

(Álmában az ember hánykolódik s a torkához kap.)

Akkor biztosak voltunk a bizonytalanban. Ma újabb disszonáns, hogy fogalmunk sincs, mi fog történni velünk.

Szimbolikus kód: könny és szemét összeolvad. Idegeiddel fércelt, fojtogató hálót dobnak rád közönséges pribékek, miközben te a hitegető olvadást vártad, harminc éven át.

Fehérholló-hír. Súlyos, sötét árnyak. Őszövetségi elesettség és dilettáns dolyf. Alkudozás.

A hős az, akit a világ arcátlanul elárul s kinevet.

Össze kellett szedned minden erőd, hogy többnek tűnjél – többnek érezd magad, mint elfoglaltan rohángáló, szórakozott apád kitalációja. Úristen elparentált fia (a »kukacbélyeg«: garantált!); garasos csatáidból hazaverdőve a hársfaillat volt egyetlen tanúd. Az emberi nyájasság lassan mindenünnen kiveszett. A gyenge villanyfényben a családi vacsora is komorrá, fantáziátlaná vált, ne is tagadd.

Bordái közt más szív lüktetett. Téged korán megperzselt a kétség démona. De az új tavaszi kopárságban apád tétova, szemellenzős tekintetét a csüggedés varangyos mérge lealacsonyította a silány porig. A romlás szertelen, s ő tetlenül tűrte mégis a szoros tilalmakat! A sérvbe hatoló korlátokat, amelyek belső szabadságát horpasztották...

A nyomor csapásai élesebbek voltak. A téboly tompán, gyanútlanul hódít teret. A legártatlanabb lélek sem kerülheti el az iszonyt.

Végül is az emberi indulatok egyenüstitjében főttek.

Az egymásrautaltság kényszerképzete. Kettőtök különböző alkata volt talán a meghatározóbb, vagy az, hogy: más más nemzedék?...

**** Csokonai.

***** Kölcsey.

Árnyak, a mosoly árkat eldugók. A félhomályba beleveszve, letarolt térkép előtt, most már valósággal féltél, hogy ha megkörnyékeztítkos utakon a rontás, hasonlítani fogsz rá!

A kétszemélyes „kalitka” inog (le ne zuhanj valamely élménnyel, s össze ne roncold magad).

Villámlások, a házi idillt megzavarók. A konfliktusok legtöbbször félreértéseken múltak.

„Aki ad magára, az nem vagdalkozik csak úgy összevissza, cél nélkül.”

„Szerintem épp az a kérdés: milyen cél eszközeként rántod elő érveidet.”

„Én is voltam, alkatilag, zrínyszeren-»kírohanó«. E heves indulatot látva az ember mégis megütközik.”

A méz mögötti kénes kisülésbe vesző gének. A kettős-magány. Mint amikor fejed a víz alatt, és hasztalan minden erőlködés – csak a szíved kalapácsütés-dobogása, de képtelen vagy a felszínre bujni.

Vannak napok, amikor másvalaki szeretnél lenni.

*

Tíz körömmel kaparod össze élményeid ehhez a történethez. Látni szeretnéd a lecsillapult kedélyű arcot. Aki túlélte.

Éveid száma is az ő halálát célozta meg. A város ugyanaz. Nem robbanthatja fel semmi. Legfeljebb egy bohózat.

A beomlott sóbányák felett kószálva (ők már örökre együtt, mint esküvői fényképükön); túl nagy a szélcsend. Kénes szag, fenyőtoboz forog a légben. Az apád hiszékenysége árán is győzedelmeskedő barbár korszak után sehogy sem jut célhoz a férfi – sejtjei nem üdvözülnek, mielőtt legyűrme a nyűgös koravétség.

A közhely viszonylagos végtelensége. Trottyant Zápolyák, terhelt Ferdinándok után a legsivárabb lehetőség:

a tudós urak érveléseivel megtámogatott terror.

Sórt csorgatnak; lágyan alácsorgunk mi is, ím, a nyárban (avagy már csak csepegünk ezen esteli órán?)

musicaraj rajongja körül koponyánk: a homályba süllyedt sörkert hígított à la carte: »hamismust«)

almalevében úszván, gyúrt, ragacos papirosra

írva az étrend. Hústalan ünnep érkezik ismét (*Róka megette csibénket*), gyomrom alig piheg, érzem,

mégis nyálragyogással nyargal a szél s ama csordai-
inség képzeletemmel üzen, ha a járom elől el-

oldva a Romhoz járulsz, ó, balgák ivadáka!

Éjjeli szája kicsorbult régen, akár te, dicsőség;

kútja kiszáradt holt gyönyöröknek, hát le ne szédülj.

Munkát bíró, hús tetemeknek földje, barázda-
rácba szalajtott (hald, Mohamed!) nyúl farknyi örökség.

S száll a dohos levegő, a sötétség kivagyisága
megbontott kövek árvult halma alól – letörőlnéd,
mint az időben, a mélyben aranyló fülbevalóra
hullt hamuréteget homlokod átvért vértetéteről.

És ami még fenyegethet: alattomosabb a mocsárnál,
ezt se feledd. S nehogy elhidd, hogy valahára a Tornyot
fényre segítheti bárki – az álmot, az *Illiumét!*
Mind lenyakazva a hajdú s lófő, *eldarabolt test-*
vértelenül, nézd, gyámolítatlan szolgatagok csak.
Króniku/ás/s (igric) főfájás vesz rajtam erőt e
nedves időben: az el nem alvás pillanatában
mintha fejembe pisztoly sülné, a vérem olyat lő,
bárha a testem, akár ez a nemzet, vértolulástól
artva keményen megpiócáztatta magát már.

A megvert légiók nyomán nyílt harcmezőn kullogó gének.

Állati elvágyódás. Mi tart vissza? A lélekharang? Vagy valamilyen olcsó nosztalgia? A
vereségek – vagy a halott koreszme tetemrehívása?

Utólag persze: az agymosásra érdemesült, unatkozó publikumnak mindez tán opera-
paródia, horror-balet, tévé-krimi, a nyikorgó *dákolmányon*.

S a bűzlő kelevények: banalitás!

Ami bennünk van: lemérhetetlen. Vétkeink el nem oszthatók.

Ma, habár ellenkező irányban fújnak a szelek, maradtak az átkeresztelt utcák, az
alkalom, mely *szüli az üres zsebet*. S üres lelkeket terel holt pályára. A mesterségesen
keltett tudat- és génezavar végleges leállással fenyeget.

Már nem tűnik olyanoknak semmi, mintha örökké tartana.

Valamikor milyen könnyen tudtál tájékozódni, elég volt felkapaszkodni a szontyoli
szőlőindák közé a kőkerítés tetejére, ahonnan nézve az igazság, mint a dolgok arca
mindig egy volt: a játék édes, a könny keserű, s bátyád lesült hátán meg tudtad számolni
a csigolyákat.

Ősök galériáján elfojtott ösztönök.

A legjobb elmék is rugóra járnak. Ez a lelki kánpadra vetett, dúlt, rendezetlen ráncú,
meghasonlott arc az élet visszája.

Ki ő? Leszakadt tájegység? Védekező reflex a vétkes félreértéseit görcsösen világgá
szűkítő tömeggel szemben?

Vagy csak az összetartozó cserepek biztonsága.

Elképzeled, amint az önkéntes jelentgetők arca, vesszője megmerevedik a perverzitás
haláltusájában. Érzéki csalódások: csontjaidban élesen támad fel ugyanaz a fájdalom –
az elárultatás fogalma mennyiben változott vajon?

Elbutultak egén keresed a rejtett fölismerést, s szemedben összefutnak a vérerek.

A kéz fiókokban elsárgult kéziratok után motoz. Idegen palánknak dőlve (szinte látod,
hallod) mint zihál a kifolyt sörhabba fúló indulat után szimatoló spicli.

A szellem viszontagságaihoz képest apád kifehéredett bőrének ráncai: kis semmi firka.
Mentsvár?

Légvár. A gyermeki képzeletbe száműzött kutyatejes, léckerítéses udvar. Az exkavátor
fogai közt ropogtatott hajlék gerendagerince, gyámköve. A bontás fullasztó porába
nyattló délibáb. (Vagy csak önérzetünk.)

Önmagát mentő kánon. Már az is nagy élmény, ha nem veszik el a villanyt este!

Minden emberben van valami megfejtethetlen. Azt keresed benne. A haldoklóban. A cukorbetegségénél, epekövénél, Wilson-kóránál, vérnyomásánál, szivbajnál volt valami életveszélyesebb abban, ahogyan élt... Megalkudott. Meghasonlott önmagával. Az egyéni felelősségvállalás helyett a kollektív felelősségelhárításban múlt ki legszebb férfikora.

Belerokkant a sok fölösleges feladatba – nem a teherbe. Abba, hogy túl sokáig nem jutott eszébe kétségbe vonni a kétségtelen hazugságokat.

Derűje meg-megcsillant olykor mint zúzvara a megrongálódott villanydrótokon.

Kihasztnált (elhasznált) nemzedékek.

Bukott kommunisták, akik – szerencsésükre? pechükre? – nem érték meg a kommunizmussal takarózó rendszer bukását.

„Kijár nekik a kegyelet.”

A halottaknak, vagy a kirúgottaknak?

Ha mindenki bűnös volt?! – Logikát ne úgy keres, hogy: mivel nincs kollektív bűn, mindenki ártatlan. Nem igaz, hogy a néptömegek kívül álltak és rettegtek, szenvedtek. Gondolj a hórázó, szünni nem akaró vastapsot remeklő sokaságra.

A mindent megtisztító és megváltó forradalomból a mindenható bunkófejek, papírlelkek birodalma lett.

Direktívákat szétharsogó difuzorok mocska, mint árvízkor az árkokban lezúduló zavaros, barna sárlé után visszamaradt üledék.

Újra átélni mindent. A szürkeség egyeduralmát; a színes közönyt.

Az évtizedeken át tárgyilagos pózban magára kényszerített önfegyelmet.

A fel nem oldódó görcsöt.

Ha vacogás rázta. Betakartad.

A vállán végigsimító tenyered. Rendbe jön minden, köztetek s a világban.

A koponya. A májfoltos kézfej. Már nem sokáig állhat ellen a test a kiprovokált előregedésnek.

Gyámoltalanul, ijedt tekintettel néz föl rád; az idegtépő napok fenyegetései kiszívták erejét. Izzadt haja homlokára tapad, a nyirkos test tüzel, az ágynemű is átforrósodott.

Verítékében a halál szaga.

Már nem hizlal kísérteteket, sem heréket.

Kóbor regösök, várkapitányok, járomba fogott jegyzők, istenveréssel feleselő papok utódja – sejtjeiben félelem és alázat keveréke: nem adatott meg neki, hogy ő legyen a gáncsnélküli lovag.

A hajdani Toldi-mellkason úgy lóg a sárga bőr, mint vénasszonyok lecsüngő összeaszott csecse.

Megkozmasodott keserősége, szemérmes kis lázongásai után: csak mint, mikor a plattenen felejtett felfortt tej kifut.

Amikor még azzal érvelt, hogy a hibákat ki lehet korigálni.

„De a terrort nem” – hangzott kemény replikád. – A történelmi torzulást. Többek közt a te nemzedékédét, aki folyton az elveire hivatkozott... Amikor a kockázat minden lehetősége megszűnik, az valahol már a klinikai halállal egyenlő.”

Keress (vele – nélküle) valami alibit a szétlőtt álmok, a gyógyíthatatlan évek idejére. Nem kérhetted számon tőle, hogy hol vannak a kivérzett húségű esztelenek. Az ilyen verssoroktól velejéig megrázkódott: „Üres cekkerrel jön-megy asszonyod / mint aki azt kérdezi: miből gondolod hogy / élünk? Húst akartok? – és oldalába dőfi a kést.”

„A kétkedés, a cinizmus csak árthat” – figyelmeztetett.
 „A csalódástól jobban féltél mindig, mint bármitől.”
 „Mi lázas reményekkel indultunk. Akik aztán belebonyolódtak az ellentmondásokba, azok hamarabb kiestek az idő rostáján...”
 „Milyen időről beszélsz?”
 „Az új időkről; ahogy Ady is az új idők dalaival robbant be a századelőn... Idealistának tartasz, mert sokáig hittem annyi társammal együtt a szó és a tett egységében.”
 „Még szerencse, hogy nem a végsőkig.”
 „A tévedés még nem bűn. Habár a fiatalok elfogultsága ezt másképp ítéli meg.”
 „Persze. A fiatalság egyenlő: kegyetlenség!”
 A gúnyra ezúttal nem reagált:
 „Nevezzük tapasztalathiánynak.”
 „Az említett tapasztalatok birtokában mondd? Viccnek is jó.”
 „Nem akarok kioktatni, de a meg hasonlítás nevében túlzás a fürdővízzel a csecsemőt is kiönteni.”
 (Rég elmúlt az akkori jövő *ideje*. Ki mondja meg: kibírni mit nehezebb? A Louis Bonapartékát, vagy ismétléseiket?
 Csak a rágcsálók kétségbeesett mohósága.
 Csak a túlélők jégkorszaki vigyora.
 Apád, a kancsal látnok. Két marék fekete földet tapasztottak a szemére.
 Más volt az, mint a magvakat csöndesen elhantoló játék.)
 Ha még egyszer láthatnád – őt, az esendő embert; nem amit öröklétnek hazudunk –; mindegy, hogy a polgári kötelezettségek szómenéses korában áldozatnak vagy cinkosnak mutatja föl a napfény a hamis részvétet.
 Engesztelő verset írtál róla (nem neki). APÁM, A RÉGI EMBER

Mint szeppent fiú (aki bár sejtí, hogy a bűnös kor nem szemérmes), képtelen voltál leplezni nosztalgiaodat a tiszta Marx után. Nehéz, „borgőzős” fejjel – ahogy mondani szokták – hagytalak faképnél, miután te ajtót mutattál nekem; holmi hím-apácákat emlegettem, akik a herélteknél is hűségesebben szolgálják ki urukat: a terrort!... Az ember sok mindent összehord olyankor. Haláloed előtt minduntalan lelki szemeim előtt kísértett egy zavaros kép: eltűnni láttalak a gyatra, elpuhult tömegben, s ahogy a sűrű havazásban távolodtál, úgy öregedett minden, amit a szemem hirtelen befogott, és valahol belül is, a fellázadt s hűtlenné vált, kettészakadt gének sötét, salétromos falú, 30 wattos, pislákoló villanyégőtől maszatos-pizkos (belügyi?) folyosóin; és hiába

*kerestem a történelmietlen idők semmibe
vesző áldozatait, téged sem láttalak többé
valós alakokban és erődben. (Gimnazista
korodban Tordán egyszerre öt-hat diákkal
is birokra keltél, hogy megvédd öcsédet.)
A be nem vallott bűntudat ez nálam? Utólag
rá lehet fogni... Egy reggelre virradóan ott
térdepeltünk megfeketedett halántékod
előtt, és te kiterítve feküdtél hanyatt;
közönséges Purgatórium volt az utca felőli
(mégis belső) szoba. Akkor már tudtam,
hogy a régiekhez tartozol végképp.*

Rácsodálkozol a kertek alatti hűvös csendre. Ide menekültetek volt a rezes hangok elől. A tölklámpásokban megnyugtató fény pislákol, s a fecskék zuhanásában nem volt semmi megrendítő.

A csíkos vásznú nyugágy, mint a rabruha, a hátához tapadt. Jobbra, balra forgolódott, mint aki tudta, hogy az ő életkorában az ember felelős az álmaiért. Akivel olyan csúnyán bánt el a történelem, az arctalanul fordul a halál felé.

A félig nyitott, cserepes száj hörgései. Tiszta sóhaj mikor hagyta el ajkát utoljára?

Haldoklása közben féltél, hogy tapsolást fogsz hallani. Utolsó leheletét lesve is (te istentelen szörnyeteg!) képes volnál őszinteségi rohamodban fuldokolni.

Szája csak árnyék. A legenda elszáll belőle, de a legenda jogát nem vitathatja el senki.

Mit lehetne helyette kimondani ebben az ürességben?

Nincs üvöltő mélység, csak néma üreg vár.

Csapda a szellemnek.

(K) ó d a

Arccal keletnek vagy arccal nyugatnak
alszol, mint más fegyelmezett halott.
Te ne tudnád, hogy egyformán ugatnak
itt fegyverek, amott világcsalók.
Arcunk kiszáradt levegőjű házban
hervasztó időbe törölközött;
nem futkározik fénylő, könnyű lázban
unokád rokokó-nippek között.
A Fellegváron ugyanaz az alkony,
s a fény is: hamisan hamvasra fest.
Új repedések a becsukott ajtón –
mit ér a dac (már csak a rettenet).

Ha visszajönnél bár egy pillanatra
ide közénk (mire való a holt?),
konok lidércként bámulva fiadra,
ki nemcsak meddő álmokat karolt.

Mi tarthat minket össze? Meg mi tart?
Arccal keletnek vagy arccal nyugatnak,
ha visszanézel, mondd, apám, a part
aszott hallgatása, vagy ahogy jajgat
zavarosan az ár, a tudatlannak
bósz kihívása rémít-e vajon
jobban? Zászlót vagy kopjafát faragnak
túl: régi s jövődő határokon?

Az ablak tárva még, lehet, hogy eljössz
az éjszakában, itthon vagy! – de hisz
úgy mentél el, az unokák nem is
ismernek, messze vagy, akár Etelköz.
A látszatok világa ez, de téged
nem tart már semmi félelemben itt. –
A vér szerinti lét védtelenné lett,
s infantilissá minden tett, amíg
a bűnös és az áldozat a vétkek
közös hálójából ki nem szakad.
Visszfénye volnánk máris a nemlétnék?
(A kitárt ajtók némasága csak.)

Mint ki egyedül volna: vétke az önvád, szabólőrinc-módra, a semmibe szórja.
Ha nincs Jóisten, ő szorongatja tovább a lelkedet... Apám.

2006. október

Az Esztramos-hegy Bódvarákó mellett. Csúcsát az évtizedeken át folyó mészkőbányászat „megskal-
polta”. Mélyében csodás szépségű barlangok rejtőznek.